

Верховний Суд

Касаційний господарський
суд

**Здійснення господарськими судами
подальшого розгляду справ про
банкрутство відповідно до Прикінцевих та
перехідних положень Кодексу України з
процедур банкрутства**
Олег Васьковський

к.ю.н., суддя судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

І. Щодо передбаченого Прикінцевими та перехідними положеннями Кодексу України з процедур банкрутства алгоритму переходу до його застосування.

Пункт 2 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу

З дня введення в дію Кодексу Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 31, ст. 440 із наступними змінами) **втрачає чинність**.

Пункт 4 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу

З дня введення в дію Кодексу **подальший розгляд справ про банкрутство здійснюватиметься відповідно до положень Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство.**

Винятком є справи про банкрутство, які на день введення в дію Кодексу перебувають на стадії санації. Провадження в таких справах продовжуватиметься відповідно до Закону.

Винятком є правило про реалізацію майна боржника, оголошення про продаж якого опубліковане до дня введення в дію Кодексу. Реалізація майна в такому випадку здійснюється відповідно до Закону. У разі непродажу такого майна його подальша реалізація здійснюється відповідно до Кодексу.

Господарський процесуальний кодекс України

Стаття 3. Законодавство про господарське судочинство

1. Судочинство в господарських судах здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу, Закону України "Про міжнародне приватне право", Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила судочинства, ніж ті, що передбачені цим Кодексом, іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору.

3. Судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

4. Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи, віднесені до його компетенції, в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Цивільний кодекс України

Стаття 5. Дія актів цивільного законодавства у часі

1. Акти цивільного законодавства регулюють відносини, які виникли з дня набрання ними чинності.
2. Акт цивільного законодавства не має зворотної дії у часі, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи.

3. Якщо цивільні відносини виникли раніше і регулювалися актом цивільного законодавства, який втратив чинність, новий акт цивільного законодавства застосовується до прав та обов'язків, що виникли з моменту набрання ним чинності.

II. Щодо відмінностей регулювання особливостей банкрутства окремих категорій боржників відповідно до положень Закону та Кодексу.

На відміну від Закону, нормами Кодексу не передбачено особливостей банкрутства:

- суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус;
- сільськогосподарських підприємств;
- санація боржника його керівником;

З порівняльного аналізу норм Закону та Кодексу вбачаються відмінності щодо регулювання особливостей банкрутства:

- професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування;
- державних підприємств та підприємств, у

З огляду на те, що Закон втрачає чинність з введенням в дію Кодексу, а подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, можна дійти висновків щодо подальшого провадження у справах про банкрутство:

окремих категорій боржників – суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус (стаття 85 Закону), власником (стаття 95 Закону), відсутнього боржника (стаття 52 Закону в редакції до 19.01.2013) за правилами Кодексу в загальному порядку (з урахуванням окремих аспектів подальшого розгляду таких справ);

окремих категорій боржників – професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування (стаття 88 Закону), державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків (стаття 96 Закону), фізичних осіб (статті 90-92 Закону) за правилами Кодексу з урахуванням особливостей передбачених Кодексом (з урахуванням окремих аспектів подальшого розгляду таких справ).

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус

Кодексом не передбачено права на звернення Ради міністрів Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування до господарського суду з клопотанням не застосовувати до таких суб'єктів відповідних процедур та закрити провадження у справі про банкрутство.

Отже, якщо на дату введення в дію Кодексу вже було відкрито провадження у справі про банкрутство суб'єкта підприємницької діяльності, що має суспільну або іншу цінність, але під час розгляду справи про банкрутство такого суб'єкта від Ради міністрів АРК або органу місцевого самоврядування не надійшло відповідного клопотання про незастосування до такого суб'єкта передбачених Законом процедур та закриття провадження у справі про банкрутство або судом ще не було прийнято відповідного рішення за результатами розгляду цього клопотання, розгляд справи про банкрутство здійснюється відповідно до положень Кодексу на загальних підставах.

Аналогічний підхід має бути застосований і до розгляду судом питання щодо подання Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів АРК або органом місцевого самоврядування поруки за зобов'язаннями боржника – суб'єкта підприємницької діяльності, що має суспільну цінність або особливий статус (містоутворюючі та особливо небезпечні суб'єкти господарювання) (частини дев'ята – тринадцята статті 85 Закону).

Якщо на дату введення в дію Кодексу щодо зазначених у статті 85 Закону суб'єктів підприємницької діяльності судом прийнято постанову про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, подальший розгляд справи про банкрутство здійснюється на загальних підставах відповідно до положень Кодексу. Тобто у такому разі унеможлиблюється застосування положень Закону щодо особливих умов продажу та черговості задоволення вимог кредиторів у справах про банкрутство названих суб'єктів господарювання (частини шоста, сьома статті 85 Закону), крім випадку, коли оголошення про продаж майна боржника на дату введення в дію Кодексу вже було опубліковане.

Проте у разі перебування на дату введення в дію Кодексу таких суб'єктів на стадії санації можливість застосування положень частини восьмої статті 85 Закону щодо права Кабінету Міністрів України або органів місцевого самоврядування розраховатися з усіма кредиторами в порядку, передбаченому Законом, зберігається.

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство сільськогосподарських підприємств

Особливості процедури банкрутства сільськогосподарських підприємств, встановлені статтею 86 Закону, діють до набрання чинності Кодексом. Якщо оголошення про продаж майна боржника сільськогосподарського підприємства опубліковане до дня введення в дію Кодексу, то реалізація такого майна здійснюватиметься з урахуванням особливостей, визначених статтею 86 Закону, якою передбачено переважне право на придбання об'єктів нерухомості сільськогосподарськими підприємствами і фермерськими господарствами, розташованими у цій місцевості.

У разі непродажу такого майна його подальша реалізація здійснюється відповідно до вимог Кодексу.

Крім того, якщо на день введення в дію Кодексу у справі про банкрутство сільськогосподарського підприємства відкрита процедура санації, провадження продовжується згідно із Законом, і господарські суди мають враховувати граничний строк санації та порядок продажу майна боржника, визначені частинами шостою та сьомою статті 86 Закону.

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство боржника, що ліквідується власником

Якщо на дату введення в дію Кодексу за результатами розгляду заяви, поданої в порядку статті 95 Закону:

не відкрито ліквідаційної процедури, – господарський суд вирішує питання про прийняття та здійснює її розгляд в загальному порядку провадження у справі про банкрутство відповідно до положень Кодексу;

відкрито ліквідаційну процедуру, – подальший розгляд справи про банкрутство здійснюється господарським судом відповідно до положень Кодексу.

З-поміж іншого господарському суду слід звернути увагу, зокрема, на відмінність вимог, установлених Законом та Кодексом щодо призначення ліквідатора, відсутність можливості утворення ліквідаційної комісії та покладення обов'язків ліквідатора на голову ліквідаційної комісії (ліквідатора), призначеного в порядку ліквідації юридичної особи відповідно до законодавства України.

Окрім того, слід зазначити, що у Кодексі збережено положення щодо зобов'язання боржника звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі загрози неплатоспроможності та передбачено солідарну відповідальність за порушення такого обов'язку (частина шоста статті 34 Кодексу).

Відповідно до частини третьої статті 110 «Ліквідація юридичної особи» ЦК України якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, юридична особа здійснює всі необхідні дії, встановлені законом про відновлення платоспроможності або визнання банкрутом.

До ліквідаційної комісії або ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління юридичною особою (частина четверта статті 105 ЦК України).

Отже, згідно з положеннями Кодексу та ЦК України ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана (ий) у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство, якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів.

Ця заява підлягає розгляду в загальному порядку провадження у справі про банкрутство відповідно до положень Кодексу.

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство відсутнього боржника

Зокрема, господарським судам слід враховувати:

відмінність установлених Законом та Кодексом вимог щодо призначення ліквідатора, неможливість подання державним органом з питань банкрутства кандидатури ліквідатора та неможливість призначення ліквідатора з числа його працівників;

передбачений Кодексом порядок виплати винагороди ліквідатору;

відсутність у ліквідатора можливості ініціювати припинення ліквідаційної процедури боржника та перехід до загальних процедур банкрутства.

Водночас, якщо на дату введення в дію Кодексу у справі про банкрутство відсутнього боржника господарським судом було задоволено відповідне клопотання ліквідатора та введено процедуру санації такого боржника, то провадження в такій справі продовжується згідно із Законом.

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство професійних учасників ринку цінних паперів та інститутів спільного інвестування

Згідно з абзацом першим частини першої статті 93 Кодексу передбачено, якщо законодавством не встановлено окрему процедуру банкрутства відповідного професійного учасника фондового ринку, до такого учасника застосовуються положення цього Кодексу з урахуванням особливостей, встановлених цією статтею.

Отже, законодавець фактично надав перевагу спеціальному закону, встановивши, що особливості, передбачені статтею 93 Кодексу, застосовуються лише в тому разі, якщо спеціальним законом не встановлено окремої процедури банкрутства відповідного професійного учасника фондового ринку.

Слід зазначити, що наразі не вбачається законодавчо не встановлено окремих процедур банкрутства професійних учасників фондового ринку, але це не виключає їх встановлення в майбутньому.

Водночас статтею 93 Кодексу не передбачено поширення особливостей банкрутства на боржників інститутів спільного інвестування.

Проте відповідно до абзацу третього частини другої статті 2 Кодексу провадження у справі про визнання інституту спільного інвестування неплатоспроможним (банкрутом) здійснюється у порядку, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням норм Закону України «Про інститути спільного інвестування».

Тож, з введенням в дію Кодексу розгляд заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство інститутів спільного інвестування та подальше провадження у вже відкритих таких справах здійснюватиметься відповідно до положень Кодексу в загальному порядку з урахуванням норм Закону України «Про інститути спільного інвестування».

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків

Наразі положення Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів (частина четверта статті 96 Закону).

Натомість Кодексом таких положень не передбачено, та з введенням його в дію Закон втратить чинність.

Отже, після введення в дію Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство підприємств державної власності, що не підлягають приватизації, зокрема перехід до процедури санації чи ліквідації, має здійснюватися відповідно до положень Кодексу. Наприклад, план санації таких підприємств погоджуватиметься відповідним органом виконавчої влади (стаття 96 Кодексу).

Проте, здійснюючи подальший розгляд справ про банкрутство таких боржників, господарські суди мають зважати на те, що чинними лишаються положення Законів України «Про приватизацію державного і комунального майна», «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», якими врегульовано питання стосовно того, підлягають чи не підлягають відповідні об'єкти державної власності приватизації, та затверджено переліки конкретних об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

Окремі аспекти здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство фізичних осіб

Кодекс містить окрему книгу, норми якої регулюють питання банкрутства фізичних осіб.

На відміну від Закону, Кодексом запроваджується «добровільний» інститут банкрутства боржника – фізичної особи або фізичної особи – підприємця, що є його правом, а не обов'язком.

Відповідно до Кодексу боржником може бути будь-яка фізична особа. При цьому неспроможність фізичної особи виконати свої грошові зобов'язання не обмежується лише тими зобов'язаннями, які виникли у фізичної особи у зв'язку зі здійсненням нею підприємницької діяльності.

Порівняно із Законом положеннями Кодексу передбачено значно більший обсяг інформації про майновий стан фізичної особи, що підлягає розкриттю, та запроваджено обмеження стосовно фізичних осіб, визнаних банкрутом.

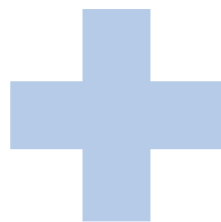
Отже, зважаючи на істотну зміну правового регулювання банкрутства фізичних осіб, питання щодо можливості господарських судів відповідно до пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу забезпечити здійснення подальшого розгляду справ про банкрутство фізичних осіб, відкритих відповідно до положень Закону, наразі є дискусійним та потребує окремого дослідження.

III. Щодо об'єднання мирової угоди та санації боржника в єдину процедуру.

Закон

(мирова угода окрема процедура)

- Як у чинній редакції Закону, так і в попередніх його редакціях серед переліку судових процедур передбачено застосування щодо боржника судової процедури – мирової угоди (частина перша статті 7 Закону).
- Під мировою угодою у справі про банкрутство розуміється домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та/або розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється шляхом укладення угоди між сторонами (частина перша статті 77 Закону).
- Розділом V «Мирова угода» Закону комплексно врегульовуються питання, пов'язані з укладенням мирової угоди та закриттям провадження у справі про банкрутство у разі її затвердження господарським судом. Законом передбачено право конкурсних кредиторів ініціювати визнання мирової угоди недійсною чи розірвання мирової угоди та настання відповідних наслідків у разі задоволення господарським судом таких заяв, зокрема відновлення провадження у справі про банкрутство та пред'явлення кредитором своїх вимог.

Кодекс

(мирова угода об'єднана із санацією)

- Однак положення Закону щодо мирової угоди як самостійної судової процедури не знайшли свого втілення у Кодексі.
- Із пояснювальної записки до проекту Кодексу вбачається, що з метою підвищення ефективності процедур банкрутства вирішено об'єднати мирову угоду та санацію в єдину процедуру.
- Це можна пояснити тим, що мирова угода та санація боржника передбачають у цілому однакові механізми реструктуризації боргу та відновлення платоспроможності боржника (відстрочення, розстрочення, списання боргу, інші можливі механізми погашення).
- Отже, на відміну від Закону, Кодекс не передбачає можливості застосування щодо боржника такої судової процедури як мирова угода.

Правова прогалина

- Водночас Кодекс не надає змоги застосувати положення розділу V «Мирова угода» Закону у справах про банкрутство, провадження у яких закрито у зв'язку із затвердженням мирової угоди. У цьому випадку без спеціального правового регулювання залишилися питання захисту прав та інтересів кредиторів у разі неналежного виконання боржником мирової угоди чи порушення цією угодою прав та інтересів інших осіб. Закон містить спеціальний порядок судового захисту, викладений у його статті 82 «Недійсність мирової угоди або її розірвання. Наслідки невиконання мирової угоди». Цей порядок надавав право оскарження ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство у зв'язку із затвердженням угоди, визнання недійсною чи розірвання мирової угоди, пред'явлення кредитором вимог до боржника.
- Після набрання чинності Кодексом мирові угоди, які укладені у справах про банкрутство, продовжують виконуватися відповідно до умов, викладених в їх змісті. Відсутність у Кодексі норм, які регулюють питання наслідків неналежного виконання боржником мирової угоди, створить колізію для реалізації права на захист.

Якщо законодавцем таку прогалину правового регулювання не буде усунуто на момент введення в дію Кодексу, пропонується розглянути такий варіант дій господарських судів.

Господарські суди мають відмовляти у розгляді заяви щодо оскарження ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство у зв'язку із затвердженням мирової угоди, оскільки (1) право на оскарження названої ухвали передбачено положеннями Закону, який втрачає чинність; (2) Кодекс не передбачає такої судової процедури як мирова угода та відповідно права на оскарження названої ухвали; (3) ГПК України не передбачено права на оскарження названої ухвали в іншому провадженні.

Проте господарським судам слід приймати до розгляду заяву щодо визнання мирової угоди недійсною чи заяву щодо розірвання мирової угоди, оскільки мирова угода одночасно є і правочином, і судовою процедурою у справі про банкрутство, а тому набрання чинності Кодексом призведе до втрати чинності процесуальної складової мирової угоди.

Отже, після втрати чинності Законом, який передбачав правове регулювання мирової угоди як судової процедури, кредитори не будуть позбавлені права оскаржити її як правочин з підстав, визначених цивільним та господарським законодавством.

За таких умов кредитори матимуть можливість пред'явити свої вимоги до боржника у разі невиконання мирової угоди, довести обсяг своїх вимог до боржника у разі відкриття провадження у справі про банкрутство цього ж боржника чи при ініціюванні відкриття такої справи провадження.

Слід зазначити, що у разі визнання недійсною чи розірвання мирової угоди поновлення у справі про банкрутство, як це передбачено Законом, не відбуватиметься, а кредиторам необхідно буде ініціювати відкриття провадження у справі про банкрутство боржника заново.

IV. Щодо новел функціонування комітету кредиторів та зборів кредиторів.

Господарським судам слід звернути увагу на те, що Кодекс передбачає низку новел щодо функціонування комітету кредиторів та зборів кредиторів, метою яких є підвищення рівня захищеності прав усіх кредиторів.

<p>Деталізовано коло учасників зборів кредиторів з дорадчим голосом .</p> <p>Брати участь у зборах кредиторів можуть кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника, кредитори з вимогами щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, конкурсні кредитори, вимоги яких заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання.</p>	<p>Спрощено процедури скликання та проведення зборів кредиторів.</p> <p>Зменшено кворум при повторному проведенні перших зборів (більше половини голосів) та наступних перших зборів (більше чверті голосів), якщо перша спроба не вдалася через неприбуття кредиторів із необхідною кількістю голосів (не менше ніж дві третини голосів). У разі якщо арбітражний керуючий не скликає збори кредиторів, комітет кредиторів чи інші кредитори, які ініціюють скликання зборів кредиторів, мають право скликати збори кредиторів самостійно.</p>	<p>Розширено можливості для вибору місця проведення зборів кредиторів.</p> <p>Збори кредиторів проводяться за місцезнаходженням боржника або у визначеному зборами кредиторів іншому місці проведення зборів.</p>	<p>Передано ключові повноваження від комітету кредиторів до зборів кредиторів.</p> <p>Звернення до господарського суду з клопотанням про введення наступної процедури у справі про банкрутство є повноваженнями зборів кредиторів, а комітет кредиторів може приймати рішення тільки щодо внесення пропозицій господарському суду щодо продовження або скорочення строку процедур розпорядження майном боржника чи санації боржника.</p>	<p>Запроваджено можливість автоматичного включення кредиторів до складу комітету кредиторів.</p> <p>На час дії процедур банкрутства збори кредиторів обирають комітет кредиторів у складі не більше ніж сім осіб, але якщо загальна кількість кредиторів не перевищує сім осіб, усі кредитори автоматично включаються до складу комітету кредиторів.</p>	<p>З метою прийняття рішення про схвалення або відхилення плану санації Кодексом запроваджено поділ кредиторів на класи.</p> <p>Усі конкурсні кредитори, включені до кожної черги, формують окремий клас кредиторів. Окремий клас утворюють вимоги забезпечених кредиторів. Кодексом регламентовано порядок формування відповідних класів кредиторів та прийняття ними рішення щодо схвалення плану санації.</p> <p>У свою чергу, господарський суд постановляє ухвалу про затвердження плану санації боржника, зокрема, якщо план санації схвалений всіма класами конкурсних кредиторів та класом забезпечених кредиторів.</p>
---	--	--	---	---	--

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!